

VIKTOR RYDBERG

Kometen kommer!

From its horrid hair
Shakes pestilence and war.
Milton

Den stora kometen är i annalkande!

Framfusigare än sir Robert Peel, snabbare än överståthållar-
ämbetet, då det gäller att rentvå sig från en anklagelse för
olagligt förfarande, styr han rakt mot jordklotet, för att kasta det
ur sin bana.

Han sopar den oändliga rymden med en svans av tjugo miljon-
er mils längd, ungefär så som royautéens stora voterings-
svans sopar pengar ur svenska folkets fickor. Hans kärna är, liksom
den Hegelska filosofiens, omgiven av ett dimhölje. Hans sken
är ännu svagt rödaktigt, men tilltar i klarhet, ju mer han nalkas
solen, alldeles som borgmästare Askers ansikte, då det närmar
sig tronen och med ödmjuk värdighet sänker sig för glansen av
det kungliga majestätet.

Han nalkas, (vi menar kometen, icke borgmästare Asker)... han
klyver etern med hisklig fart... hans bana ligger rak som den
europeiska diplomatiens mot vår arma jord. Vi hotas av död
och fördärv...

Den 13 (trettonde) nästkommande Juni är den dag, då seklernas
ur stannar (åtminstone för oss, invånare på Tellus), då varat
utan tillhjälp av dialektisk utveckling övergår i ickevarat...
Tiden har redan lyft sin ena fot och famlar med den efter ett
fäste inom evigheten.

Att den dagen blir vår sista tror åtminstone parisarna. En allmän oro råder i Frankrikes huvudstad: man samtalar blott om den annalkande kometen, och massorna skockar sig kring de tuber, vilka uppställts på torgen av spekulanter, som anser det vara omtänksamt att förtjäna pengar även på världens sista tid och svurit [att] med en av sous-stycken späckad börs gå fördärvet till mötes.

Och folket "tittar i kikarn och bleknar".

Men vad har vi arma människor gjort, [för] att vi skall förintas? Har vi förtjänat ett sådant öde? Se, vi är ju oskyldiga som lamm, rena som den fallande snön! Avkläder sig icke envar, som äger två kjortlar, den ena och skänker den till någon, som ingen har? Har icke biskop Thomander förklarat, att han emottager mycket kvicktionde, för att bortgiva mycket kvicktionde? Vilja icke våra kyrkoherdar påtruga sina fattiga medbröder, komminist-rarna, en del av sitt överflöd, fast dessa senare, vana vid försakelse, tvekar att mottaga gåvan?

Nej, den annalkande förintelsen är ej ett straff för brist på broderligt sinnelag bland människorna.

Vi upprepar således: vad har vi gjort? Har vi kanske någonsin förgätit dygd och grundsatser, för att dansa kring den gyllene kalven eller rulla oss i stoftet inför jordens falska storheter? Nej, nej!

Har någon världslig myndighet vågat påyrka den blinda lydningen på bekostnad av samvete, förnuft och bättre vetande? Nej, nej! Har någon andlig myndighet sökt lägga helgerånande händer på människornas samvetsfrihet? Nej, nej, nej! Gör vi icke alla, myndigheter och enskilda, allt för att skingra mörkret, lindra eländet, och, om vi blott får tid på oss, förbereda ankomsten av det tusenåriga riket? Jo, och ännu en gång jo!

Och likväl nalkas den stora kometen, likväl är det tid för varje husägare att se om sitt hus!

Detta är en hemsk tanke och ger anledning till många andra besynnerliga tankar.

Vi erinrar oss en hovskald, som en gång talade ungefär så här: "Ni republikanska tjurskallar, betrakta den stat, som vår Herre själv omedelbart inrättat; jag menar vårt solsystem. Där ser ni en fullkomligt absolut-monarkisk regeringsform. Solen är konungen, han sitter mitt i sitt rike på en gyllene stol, och hans undersåtar, planeterna, dansar ödmjukt omkring honom och sjunger lovsånger till hans ära... lovsånger, dem Pythagoras, om ingen annan, med egna öron hört. De fröjdar sig åt hans nåds solsken och tillåter sig aldrig rabulistiskt knot. Gå ni och gör sammaledes!"

Denna herr hovskaldens åsikt var likväl ganska ensidig. Först och främst skulle det bli illa beställt med vår konungs civillista, om hans undersåtar, istället för att arbeta, tog i ring och dansade en evig polska runt det kungliga slottet. För det andra glömde herr hovskalden, att det enligt Herschels och andra trovärdiga stjärnkikares försäkran gives andra solsystem i tusental, som är fullkomligt republikanskt inrättade, ity att deras samhällen består av idel solar, som svänger, icke kring en kolossalare himlakropp, utan kring en immateriell medelpunkt. För det tredje kom icke herr hovskalden att tänka på kometerna, på vilka vi nu beklagligen har ett alltför stort skäl att tänka.

Det är verkligen besynnerligt ställt med kometerna. Att dylika rabulister, friseblare, lösdrivare skall ha rättighet att intränga i planeternas aktningvärda, lagbundna, i allo hyggliga, fredliga och välsinnade sällskap, för att tillstålla oreda och ledsamheter! En spansk konung, Alfons den vise, vågade yttra, att om han

fått ordna vårt solsystem, skulle han gjort det enklare och bättre än vår Herre. Måhända mumlar nu f. d. justitie-statsministern Gyllenhaal, överståthållaren Hamilton och polismästaren Ekströmer, att om de fått ordna samma system, skulle de åtminstone åstadkommit en bättre polisordning. Friherre Gyllenhaal skulle vid vite förbjudit kometerna att lämna världsrymdens stora stråkvägar eller våldgästa i planeternas dansstugor; greve Hamilton skull nödgat dem att åtminstone hålla sig stilla om söndagarna vid vanligt vite för sabbatsbrott; herr Ekströmer skulle överhöljt dem med ovett och pliktfyllt dem för fylleri, om de en natt blivit funna någonstades i vintergatan.

Men medan detta nedskrivs, nalkas med varje ögonblick den fruktansvärde. Det är tid, att vi gör oss underkunniga om vad vi har att vänta. Kanske finns ännu en gnista hopp om räddning.

Låt oss således öppna den store matematikern och naturforskaren Laplaces verk, och se, vad följderna skall bli av en sammanstötning mellan kometen och vår jord.

"Om en komet", säger han, "sammanstöter med vår jord, måste den senares axel lida en förändring..."

Nå ja, om mamma Jordan blir lite axelvriden, det får bli därvid, om blott vi själva, hennes söner och döttrar, slipper helskinnade undan. Men vidare:

"hennes omvälvningstid (dagarnas längd) blir en annan..."

Även det låter inte så betänkligt. Dagsverksskyldigheten kommer naturligtvis att omregleras, en annan tideräkning införas, men det får gå, om ingenting värre är att vänta. Men låt oss fortsätta i texten:

”haven lämnar sina bräddar och störtar mot den nya ekvatorn, en stor del av människorna och djuren omkommer genom denna allmänna vattenflod eller genom själva stöten, samt alla minnesmärken av människornas flit och konstsinne tillintetgörs.”

O, det låter ju förskräckligt! Men lyckligtvis säger Laplace *en stor del av människorna*. En liten del kommer väl således att bli räddad. Låt oss hoppas, var och en i sin stad, att fördärvet skall drabba vår nästa och icke oss själva! Det är ändå någon tröst.

Men varifrån har då parisarna fått den förskräckliga vissheten, att kometen verkligen skall begå en sådan anstötlighet och det just den 13 juni? Tomtebissen vet det inte. I almanackan lovas intet ont. Astronomerna tiger, funderar och räknar. Då allt kommer omkring, är det hela blott ett hjärnspöke.

Sannolikt är, att kometen helt vacker passerar förbi, utan att ens rubba ett veck av vår dansanta gamla oldtmoders gröna krinolin. Hon får nog svänga ännu några tusen år kring solen, för att på alla sidor låta den beskina de mänskliga dårskaperna.

Låt oss således vara lugna för kometen! Vi har farligare förebud för ögonen. Se här, vad som skrivs från utlandet:

”Det nya året har ingått med hotande utsikter. På främmande ort kan man icke göra sig något begrepp om hur ohyggliga aningar rörande den närmaste framtiden jag hört många tyskar och fransmän uttala. Det allramärkligaste är en instinktlik, vidskeplig fruktan hos folket för detta och nästa år. Jag önskar, att alla misstar sig, och jag med; men när man lever i och med detta samfund, när man ofrivilligt insuper dess stämning, förhoppningar och oro, är det omöjligt att undgå bli så till mods, som om ingen botten finnes under en, och betvivla, att alla de goda och aktningsvärda filantropiska ansträngningar,

som här görs, kan frälsa vår tids samhällen. Det förestår en snar, radikal och fruktansvärd kris, därest icke andra åsikter, än de som nu råder hos massan, gör sig gällande och träder lindrande och reformerande i verksamhet.”

Så heter det från utlandet.

Men på samhällenas höjder idel glitter och grannlåt! Man dansar i Tuiliererna och i Hotel de Ville, Monitören söker roa folkmassan med en beskrivning på kejsarinnans senaste toilette, hertigens av Braunschweigs diamantprydda epåletter och andra ”fashionabla” nyheter...

Men folket har vuxit ifrån barnlek. Det vämjes vid den lösa maten. Det bleka, sträva allvaret, som fordrar en lösning, den må bli vilken som helst, på tidens frågor, skall kanske snart lyfta handen och med ett slag krossa den förgyllda lasten, den sminkade flärden, den oförskämda ”Gudsnåde”-ligheten, som nu yvs på maktens tinnar.

Och från den synpunkten är dessa järtecken välkomna som åskan på en kvalmig sommardag.

[ur *Tomtebissen* nr 5, 12.3.1857. Stavning och verbformer moderniserade]

Kometen kommer: kommentarer

” – Adelaide, jag tror jag ser kometen komma! – O Gud, det är slutet, så retligt, den skulle ju inte komma förrän den trettonde juni!”
[Teckning av Honoré Daumier i *La Charivari* 18.2.1857]

Åren 1264 och 1556 hade stora kometer varit synliga. Om det var samma komet, menade en astronom år 1849, borde den komma tillbaka inom högst tio år. På något sätt – kanske via en obskyr kalender i Liège – förvandlades detta i början av 1857 till en förutsägelse att den skulle kollidera med jorden den 13 juni och förorsaka dess undergång. Profetian blev viral och fick särskilt fäste i Paris, där *Tomtebissens* franska storasyster *La Charivari* utnyttjade dess humoristiska potential med en serie teckningar av Honoré Daumier (berömd för sina karikatyror av kung Ludvig Filip I som ”kung pären”). Kanske var det där

Rydberg fick idén till sin komettext, fast den går förstås långt djupare ner i allvaret än Daumiers bilder.

Några förklaringar:

Milton: citat ur "Paradise lost".

Robert Peel: brittisk politiker, son till den mer kände premiärministern med samma namn. Han beskrivs i *Handelstidningen* som ett "brushuvud", frispråkig och underhållande.

Royautéen: kungahuset.

Ferdinand Asker: borgmästare i Jönköping, borgarståndets talman under riksdagen 1856-58.

Toå kjortlar: Lukasevangeliet 3:11.

Biskop *Thomander* i Lund hade just i riksdagen försvarat biskoparnas höga inkomster, jämfört med andra prästers.

Kvicktionde: lantbefolkningen skulle betala en tiondel av sina nyfödda djur (fölar, kalvar, lamm etc) i skatt till prästen.

Oldtmoder: mormor eller farmor ("grandmother").

Monitören: "le Moniteur Universel", tidning som fungerade som den franska regeringens officiella organ.

Tuiliererna: den franske kejsaren Napoleon III:s residens.

Det långa citatet i slutet av uppsatsen, om läget i utlandet, är hämtat från tidningen *Friskyttan*, 28.2.1857.

TORE LUND